

9.8.2024

Invalidiliiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointia koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/14777/2024

Lausuntopyyntö

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointia koskevaksi lainsäädännöksi.

Hallituksen kehysriihikirjauksen mukaisesti sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen täysimääräinen kanavointi valtiolle ja kunnille velkaantumisen vähentämiseksi toteutetaan vuonna 2025 ja se koostuu useammasta toimesta. Säästöjen kanavointi ehdotetaan toteutettavan täysimääräisesti vuoden 2025 alusta lukien, vaikka etuusmenojen säästöpäätökset toteutuvat asteittain vuosina 2024–2026. Ensinnä ehdotetaan, että luovutettiin sairausvakuutuksen työtulovakuutuksen valtion 5 prosentin perusosuudesta päivärahaetuus- ja kuntoutusrahakuluissa, jotka vuonna 2025 ovat noin 108 miljoonaa euroa. Tämä vähentäisi työtulovakuutuksen valtion rahoitusta ja kasvattaisi sekä palkansaajien että työnantajien rahoitusosuuksia.

Lisäksi ehdotetaan, että työnantajien rahoitusosuutta sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta korotettaisiin 70 prosenttiin ja palkansaajien ja yrittäjien rahoitusosuutta alennettaisiin 30 prosenttiin vuodesta 2025 lukien.

Esityksessä ehdotetaan, että edellä esitettyjen toimien jälkeen jäljelle jäävien säästöjen kanavointi toteutettaisiin sairausvakuutuksen kautta siten, että sairausvakuutuksen sairaanhoitovakuutuksen vakuutettujen rahoitusosuutta korotettaisiin ja valtion rahoitusosuus laskisi. Vakuutettujen osuus sairaanhoitovakuutuksen kuluista muutoksen jälkeen olisi 48 prosenttia ja valtion rahoitusosuus olisi 52 prosenttia. Rahoitusosuuksien muutosten seurauksena vakuutettujen rahoitusosuus sairaanhoitovakuutuksesta kasvaisi ja valtion pienenesi.

Ehdotettu ratkaisu mahdollistaa sen, että työttömyysvakuutusmaksujen annettaisiin alentua normaalisti hallituksen linjaamien säästöpäätösten myötä. Samoin se mahdollistaa sen, että myöhemmin annettavassa erillisessä hallituksen esityksessä tullaan ehdottamaan, että työttömyysvakuutusmaksun tuotosta ei jatkossa tilitettäisi peruspäivärahan rahoitukseen erillistä 50,3 miljoonan euron erää. Työttömyysvakuutuksen ja sairausvakuutuksen maksuja koskeva ratkaisu johtaisi siihen, ettei vakuutusmaksu- ja verorasitus tämän esityksen johdosta kokonaisuutena kiristyisi.

Lisäksi ehdotetaan, että sairausvakuutuksen maksuprosenteista säädetään lain tasolla vuoden 2025 osalta, koska tämän esityksen muutoksista johtuen sairausvakuutuslain 18 luvun 23 ja 24 §:ssä tarkoitettua valtioneuvoston asetusta sairausvakuutuksen maksuprosenteista ei ehditä antamaan lailla säädetyssä aikataulussa vuodelle 2025. Esityksen sairausvakuutusmaksuprosentit ja

9.8.2024

sairausvakuutuksen rahoitusosuudet tarkentuvat vielä palkkasumman ja etuuskien kehityksen perusteella. Lopulliset maksuprosentit ovat tiedossa marraskuussa 2024.

Samalla ehdotetaan, että kumottaisiin valtion rahoitusosuutta koskeva momentti koskien kuntoutusrahaa ammatillisen kuntoutuksen ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärän osalta. Muutos olisi säädöstekninen, sillä ammatillisen kuntoutuksen ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä on nykyisin sama kuin muissa kuntoutusrahoissa.

Lisäksi ehdotetaan, että sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan, luovutuspäivärahan ja kuntoutusrahan laskentakaavaa muutettaisiin siten, että 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan vuositulon yläraja alennettaisiin lain tasolla nykyisestä 26 898 eurosta 20 780 euroon. Vuoden 2024 palkkakertoimella se tarkoittaisi tuloajan alentamista nykyisestä 35 769 eurosta 27 633 euroon. Tuloajan ylittävältä osalta sairauspäivärahaa karttuisi nykyisen 20 prosentin sijasta 15 prosenttia. Muutoksen johdosta vähintään 27 633 euron vuosituloon perustuvat päivärahat alenisivat nykytilaan verrattuna, ja kokonaisuudessaan päivärahaetusmeno vähenisi nykytilaan verrattuna. Laskentakaavan muutoksen tarkoituksena on toteuttaa säästöjä hallituksen kehyspäätöksen mukaisesti sairauspäivärahan menoihin painottaen toimenpiteitä ylempiin tuloaluokkiin.

Esityksen tavoitteena on toteuttaa sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavointi velkaantumiskehityksen taittamiseen eli valtion ja kuntien talouteen. Lisäksi tavoitteena on toteuttaa sairauspäivärahaan kohdistuvat säästöt kevään 2024 julkisen talouden suunnitelmassa päätetyllä tavalla. Sairauspäivärahan laskusäännön muuttamisella tavoitellaan etuusmenon vähentymistä.

Lausunnonantajan lausunto

Invalidiliitto kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä lausuntopyyntöä. Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 25 000 henkilöjäsentä ja 142 jäsenyhdistystä.

Lausuttavaa sairauspäivärahan laskentakaavan muuttamisesta?

Esitettujen sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan muutosten arvioidaan esityksen mukaan kohdistuvan vammaisiin henkilöihin vähäisissä määrin. Vammaisten henkilöiden tulot perustuvat muuta väestöä yleisemmin tulonsiirtoihin. Vammaisten henkilöiden tärkeimpiä tulonlähteitä ovat eläketulot ja vammaisetuudet. Kansaneläkelaitoksen rekisteritietojen mukaan sellaisia vammaiseturuksien saajia, joihin kuntoutusrahan leikkaukset vaikuttavat on noin 180. Keskimääräinen kuntoutusrahan lasku tässä ryhmässä on noin 7,30 euroa päivältä.

Kuntoutusrahaa maksetaan asiakkaalle kuntoutuksen aikaisen toimeentulon turvaamiseksi. Laskukaavan muutokset kohdistuvat suoraan kuntoutusrahan saajiin. Invalidiliitto on huolissaan siitä, että kuntoutusrahan osalta laskukaavan muutokset voivat vaikuttaa heikentävästi asiakkaan motivaatioon osallistua kuntoutukseen. Sama arvio mahdollisista negatiivisista vaikutuksista todetaan myös esitysluonnoksessa. Asiakkaalla ei ole laissa säädettyä velvollisuutta osallistua Kansaneläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen, joten heikennykset kuntoutuksen ajalta

9.8.2024

maksettavan rahaetuuden tasoon voivat lisätä haluttomuutta osallistua kuntoutukseen.

Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan heikentynyt rahaetuuden taso voi laskeneen motivaation ohella vähentää kuntoutujan sitoutumista ammatilliseen kuntoutukseen, joka on usein pitkäkestoista.

Välillisesti haluttomuus osallistua kuntoutukseen vaikuttaa asiakkaan mahdollisuuksiin siirtyä tai palata työelämään, mikä voi vaikuttaa työllisyyteen negatiivisesti. Invalidiliitto katsoo, että kuntoutujan motivoitumiseen ja sitoutumiseen tulee erityisesti kiinnittää huomiota esitettävien muutosten toteutuessa.

Esitysluonnoksessa myös arvioidaan, että heikentynyt sairauspäivärahan korvaustaso voi vaikuttaa siihen, että asiakkaat, joilla työkyvyttömyys on pitkittynyt tai on vaarassa pitkittyä, hakeutuvat aiempaa aikaisemmin työkyvyttömyyseläkkeelle. Tämä koskettaa erityisesti sitä asiakaskuntaa, jolla tulotaso on korkeampi. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan tällöin työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus tai työkyvyttömyyseläkehakemusten hylkäysprosentti kasvavat entisestään.

Invalidiliitto pitää esityksessä hyvänä sitä, että pienituloisimmat työkyvyttömäksi katsottavat alle 27 633 euroa vuodessa ansaitsevat henkilöt jäävät laskentakaavan muutosten vaikutusten ulkopuolelle. Toisaalta sairauspäivärahan laskentakaavan muuttaminen ehdotetulla tavalla merkitsisi sitä, että sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan, luovutuspäivärahan ja kuntoutusrahan määrä alenisi tulorajan alentamisesta ja korvausasteen muutoksesta johtuen kaikilla vakuutetuilla, joiden vuositulot olisivat yli 27 633 euroa vuoden 2024 tasossa. Kansaneläkelaitoksen rekisteritietojen mukaan yleisen asumistuen ja toimeentulotuen saaminen näiden sairauspäivärahan saajien joukossa on harvinaista, jolloin asumistuen ja toimeentulotuen tarpeen ei arvioida kasvavan vähäistä enempää.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Invalidiliitto kiittää esitystä siitä, että siinä on arvioitu vammaisiin henkilöihin kohdistuvia vaikutuksia sekä arvioitu esityksen vaikutuksia suhteessa YK:n vammaisyleissopimuksen vaatimuksiin.

Vammaisten henkilöiden oikeudesta sosiaaliturvaan säädetään vammaisyleissopimuksen 28 artiklassa. Artiklan 2 kohdan mukaan ”sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden sosiaaliturvaan ja tämän oikeuden nauttimiseen ilman syrjintää vammaisuuden perusteella”.

Vammaisten henkilöiden oikeus sosiaaliseen suojeluun (28 artikla) turvaa ansionmenetystä tai toimeentulon puutetta, joka johtuu vammaisten henkilöiden kohtaamista esteistä mahdollisuuksissa tehdä työtä tasavertaisesti muiden kanssa.

YK:n vammaisyleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista.

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä 9.8.2024

Janne Juvakka

toimitusjohtaja

Laura Andersson

yhteiskuntasuhdejohtaja

9.8.2024

Lisätietoja: juristi Ranja Alava, ranja.alava@invalidiliitto.fi